

Den utvidede utenriks- og konstitusjonskomiteen
Møte tirsdag den 14. februar 1950 kl. 17.30.

Til stede var: Finn Moe, formann, Strøm, Torp, Utheim, Neri Valen, Johan Wiik, Friis, Hegna, Kjøs, Lothe, Natvig Pedersen, Smitt Ingebretsen, Hambro, Moseid, Konrad Knudsen og Sven Nielsen.

Av Regjeringens medlemmer møtte utenriksminister Lange.

Formannen: Utenriksministeren har anmodet om å få gi en redegjørelse om to spørsmål - det ene gjelder stillingen som ligger an i Sikkerhetsrådet for tiden i anledning spørsmålet om Chinas stilling, og det annet gjelder Bao-Dai's regime i Indo China. Jeg gir da ordet til utenriksministeren med en gang.

Utenriksminister Lange: Formannen bad meg med et par ord berøre et annet emne også, og det er det møtet som har funnet sted mellom de tre nordiske statsministre i Halmstad i går. Det er ikke egentlig noe å tilføye til det som statsministeren selv har sagt i avisene. De har vært sammen for å utveksle meninger om hele den internordiske situasjon først og fremst. Det har vært etter ønske fra dansk side først og fremst, men også fra svensk, fordi man både i Danmark og i Sverige var sterkt bekymret, kan man i hvert fall si, i anledning av hva man har inntrykk av er en avvisende norsk holdning til nordisk samarbeid generelt sett. Til grunn for denne oppfatningen både i Danmark og Sverige ligger delvis det som skjedde under forsvarsforhandlingene for et år siden, hvor den løsning som man til slutt ble stående ved, for Sveriges vedkommende var en stor skuffelse, og vel for Danmarks vedkommende også ikke var den løsning det helst hadde sett på det spørsmålet. Siden er det så kommet til at de norske sakkyndige under forhandlingene om det økonomiske samarbeid har gjort oppmerksom på i sterkere grad enn man har gjort fra svensk og dansk side de vanskeligheter som melder seg på norsk hold overfor tanken om en nordisk tollunion gjennomført på noenlunde kort sikt. Den skuffelse som denne holdningen fra vår side har skapt, har så ført med seg at det nok har vært en del misforståelser – ganske uskyldige ting er blitt fortolket som innebærende en bestemt politisk mening. Dette møte har, tror jeg, hatt en meget nyttig funksjon i den monn det har bidratt til å klare opp en rekke misforståelser som gjorde seg gjeldende.

Det var allerede på forhånd skapt kontakt mellom utenriksministrene for forberedelse av det regulære utenriksministermøte som vi skal ha på denne tid av året, hvor turen til å innby denne gang er til Sverige, og det blir nå meddelt i løpet av kvelden at det møtet blir holdt i Stockholm 10.-11. mars. Det blir et helt regulært utenriksministermøte, hvor vel hovedtemaet denne gang kommer til å bli hvilken holdning vi skal ta på det møtet i ministerkomiteen i Europa-rådet som vil følge etter, og jeg håper jeg får anledning til å komme tilbake her i komiteen, før jeg reiser til Strasbourg og redegjøre for den situasjon vi kommer til å stå overfor i Europa-rådets ministerkomite.

Ellers var det også under overveielse statsministrene imellom at man, når man i alle tre land hadde hatt tid til nærmere å overveie resultatet av de sakkyndiges arbeid om det nordiske økonomiske samarbeid, skulle tenke på et møte av de statsråder som er direkte opptatt av de økonomiske problemene, og man var også inne på tanken om å holde et møte av lignende art som det som i sin tid ble holdt om forsvarsforhandlingene, hvor også representanter for de forskjellige partier i nasjonalforsamlingene var til stede til gjensidig orientering. Det ble ikke tatt noe endelig standpunkt til denne siste tanken, som det i grunnen er vi fra norsk side som har tatt frem til overveielse, idet en vel er enig om på alle hold at med mindre det kan komme et på forhånd noenlunde sikkert resultat ut av et sådant møte, kan det i den stemningsmessige situasjon man har spesielt i Danmark, kanskje heller skade enn gagne. Men det er da en sak som man vil ha under observasjon til man får avklart holdningen i de forskjellige land til den situasjon som foreligger i og med den innstillingen vi har fra det nordiske økonomiske utvalg.

Får jeg så lov til å si noen få ord først om situasjonen i Sikkerhetsrådet og i alle F.N.-organisasjoner for så vidt.

Det er jo kjent for alle komiteens medlemmer at som følge av at Sikkerhetsrådet ikke tok til følge den russiske påstand om at Nasjonalist-Chinas representanter ikke lenger kunne ansees for å representere China, trakk Sovjetsamveldet seg ut først av Sikkerhetsrådet, og siden har de konsekvent trukket seg ut av alle de F.N.-organisasjoner hvor det også sitter representanter for Nasjonalist-China. Situasjonen begynte å utvikle seg for en måneds tid siden og vel så det, og den har i ganske stor utstrekning lammet De forente nasjoner. Ikke slik at noen av disse organer hvor russerne og de andre østblokk-stater holder seg vekk, har holdt opp å funksjonere, men slik at det er enighet om at det ikke har noen hensikt i disse organer å ta opp noen spørsmål som er virkelige stridsspørsmål mellom Øst og Vest. Sikkerhetsrådet har for sin del gjenopptatt sine møter, og man er blitt enig om at man skal betrakte Sovjetsamveldets fravær som frivillig abstensjon som da altså ikke skulle hindre at det ble gjort gyldige vedtak i Sikkerhetsrådet. Det er den fortolkning rådets medlemmer har samlet seg om. Sovjetsamveldet hevder jo naturligvis en annen oppfatning; det hevder den oppfatning at så lenge Sovjetsamveldet ikke er med, kan det ikke gjøres gyldige vedtak. Denne situasjon er jo i høyeste grad utilfredsstillende, og på lengere sikt kan den – og det er vurderingen på svært mange hold, tror jeg – nok bli farlig for selve F.N.s eksistens som verdensomfattende organisasjon. I hvert fall er det ingen tvil om at det i F.N.s generalsekretariat og hos generalsekretæren selv er ganske stor engstelse for at hvis situasjonen varer ved for lenge, kan det bli resultatet. Ut fra den engstelse har generalsekretæren vært i kontakt med Sikkerhetsrådets medlemmer og det er nå bragt på det rene at hvis det kan skapes et flertall på 7 av de gjenværende 10 medlemmer av Sikkerhetsrådet, som neste gang spørsmålet om Chinas representasjon kommer opp, stemmer for at det skal være Peking-regjeringen som skal representere China, så vil De Forente Stater akseptere en sådan votering: de vil stemme mot, men de vil erklære at deres stemmegivning mot ikke er noe veto. Der har vært kontakt med de av Sikkerhetsrådets medlemmer som ennå ikke har

anerkjent den nye Peking-regjering, men som kunne tenkes å ville være med på – simpelthen for å løse floken – å stemme for at den nye kinesiske regjering skulle få plassen i Sikkerhetsrådet, og det ser ut til å være utsikt til at om ikke så svært lenge kan et flertall på 7 være sikret. Det vil sannsynligvis enda gå noen tid, men det later til å være håp om det.

Som komiteen vil huske, tok Norge første gang da spørsmålet var oppe, det standpunkt at vi sammen med Storbritannia avholdt oss fra å stemme, slik at det bare var 3 stemmer for å skifte ut nasjonalistrepresentanten. De tre var Sovjet-Samveldet, Jugoslavia og India. Når vi den gang tok den holdning, var det utslagsgivende at vi mente – og der var vi enig med generalsekretæren – at det ville være en svært vanskelig situasjon hvis man opplevde at i Sikkerhetsrådet var der *en* kinesisk regjering representert, og i andre organer av De Forente Nasjoner, hvor det var et annerledes sammensatt medlemstall og derfor eventuelt et annet flertall, sitter representanter for en annen kinesisk regjering. Generalsekretæren hadde selv, en stund før saken ble stillet på spissen i Sikkerhetsrådet, kommet med en uttalelse i en pressekonferanse, hvis jeg ikke husker feil, om at han mente at saken måtte løses samtidig for Generalforsamlingens og Sikkerhetsrådets vedkommende. Det var også vår oppfatning at det ville ha vært det heldigste, og vi hadde ikke regnet med at vi ville få den «deadlock»-situasjon som vi har i dag. Nå tror jeg at flere og flere er kommet til det standpunkt – i all fall er vi det i Regjeringen – at det nytter ikke å opprettholde det standpunkt; vi må se å finne en løsning for Sikkerhetsrådets vedkommende, og Regjeringen har derfor til hensikt å instruere vår representant i Sikkerhetsrådet om å stemme for utskiftning av Chinas representasjon så snart det er på det rene at det er et flertall på 7 for det, og vi har også gitt til kjenne overfor den britiske regjering, som inntok det samme standpunkt som vi gjorde sist, at dette er vår hensikt, og at vi håpet at den britiske regjering så det på samme måte, og etter de opplysninger som foreligger, akter den britiske representanten i Sikkerhetsrådet å stemme på samme måte, han har tatt det ene forbehold: hvis jeg ikke innen den tid får annen instruks.

Når vi mener det er riktig å gjøre hva vi kan for å bidra til å løse denne «deadlock»-situasjon, er det jo også fordi en lammelse av selve Sikkerhetsrådet fører med seg lammelse også av alle de organer som er direkte underordnet Sikkerhetsrådet, og den viktigste blant dem i øyeblikket er vel Atomenergi-kommisjonen. Jeg tror ikke det skulle være nødvendig å gi noen utførlig begrunnelse for det standpunkt som vi der mener det er riktig å ta.

Det er kanskje praktisk at jeg bryter av her nå, hvis det skulle være noen som hadde noen bemerkninger, før jeg går på det neste spørsmål.

Formannen: Er det noen av komiteens medlemmer som har spørsmål eller bemerkninger å gjøre?

Friis: Er det tillatt å spørre utenriksministeren i samme forbindelse hvordan det står med de norsk-sovjetrussiske forhandlinger. Det er kommet meget

motstridende meldinger i avisene om det. Derfor er det uklart om hvordan de forhandlinger ligger an.

Formannen: Skal vi ikke vente til utenriksministeren er ferdig med denne sak, før det reises nye ting?

Hambro: Jeg vil gjerne si angående det nordiske samarbeidet at jeg så sterkt som mulig tilrår, hvis det blir holdt et slikt utvidet møte, at representanter for riksdagen blir med. Det vil aldri bli noen virkelig hjertelig stemning for det nordiske samarbeid så lenge de møter som finner sted, skjer på et rent partipolitisk grunnlag slik som hittil har vært tilfellet. De partier som ikke er representert – og det vil være tilfellet uansett hvem der sitter med regjeringsmakten – betrakter det ikke som en fullgyldig representasjon for folkenes stemninger vis-à-vis det nordiske samarbeid at det bare er representanter for en bestemt politisk oppfatning som møter. Jeg anser det for å være langt heldigere at her skapes et virkelig grunnlag, selv om det er mulig at det er riktig som utenriksministeren nevnte, at det til å begynne med kan skape noen skuffelse på et slikt utvidet møte hvis man ikke på forhånd er enig. Jeg tror at de møter om nordiske forsvarsforhandlinger som fant sted i København og i Oslo til tross for at de ikke ga positive resultater, var meget nyttige og tjenlige, og jeg tror de skapte større klarhet over de virkelige stemninger enn det kunne ha vært gjort på annen måte. Det var ikke fra norsk side man møtte med en uvilje, det var fra svensk side, som jo alle er på det rene med som deltok i de møter, og det kan vi jo heller ikke glemme eller se bort fra. Dette må naturligvis være alene en henstilling til Regjeringen, men jeg tror man best fremmer samarbeidet i Norden ved å drøfte like ut med representanter for alle grupper og partier de stemninger som er til stede. Man kommer ingen vei hvis man dekker over mangelen på fullkommen harmoni i oppfatningene av forskjellige spørsmål.

Hva angår det annet spørsmål som utenriksministeren berørte om China, da har jeg meget få bemerkninger å gjøre til det. Jeg hører til de – jeg hadde nær sagt vantrø, som den hele tid beklaget at man så skarpt avviste den russiske oppfatning når det gjaldt anerkjennelse. Det var en realitet etter mitt skjønn, politisk, at russerne følte, at den kinesiske delegasjon ikke lenger representerte noe virkelig China, og jeg synes at stormaktene burde ha kunnet nå lenger frem til en løsning av de vanskeligheter som derved var skapt. Det som er antydning nå, om at man skulle få et flertall på 7 mot 3, som Amerika så skulle bøye seg for, det må vel under de givne forhold synes å være noenlunde riktig, og vil muligens være en hjelp. Men jeg går ut fra at man da på forhånd også bringer klarhet over at det ikke fra Sovjetsamveldets side blir skapt nye vanskeligheter eller at de kommer med en erklæring om at de forlanger at også Amerika skal anerkjenne den nye regjering. For øvrig kunne jo spørsmålet friste til filosoferinger over regjeringers stilling i andre land og i andre samfunn og hvorledes de enkelte land skal stille seg overfor regjeringer som de facto ikke lenger representerer sitt land på grunn av indre omveltninger; men jeg skal la det ligge. Jeg håper at det vil være mulig fra norsk side i denne bestemte sak å bidra til å finne hva man kunne kalle en ekvitabel løsning. Det er ikke tvil om at

De Forente Nasjoners arbeid vil vanskeliggjøres i meget høy grad og utviklingen i det mellomfolkelige samfunn friste en temmelig krank skjebne hvis man skal fortsette å ha den situasjon man i dag har i Sikkerhetsrådet og de underordnede organer, og hva de små stater der kan gjøre til å fremkalle en løsning, synes jeg at de plikter å gjøre. Jeg er klar over at vår stilling var vanskelig, vi kunne vel ikke gjøre noe annet enn det vi har gjort i denne sak. Men nå er jo det hele kommet inn i en slik gjenge at andre utveier må prøves for å skaffe en løsning. Man kunne vel ikke vente mer enn det underhånds tilsagn som jeg forsto man har fått fra Amerika, at hvis man får 7 stemmer der, vil Amerika akseptere den løsning. Hvorledes de da vil forholde seg med *en* regjering som de anerkjenner som nasjonalstat og en annen regjering som de *de facto* anerkjenner som medlem av den internasjonale organisasjon, det blir jo et indre amerikansk spørsmål som ikke angår oss. De er jo nokså vant til i Amerikas politikk å akseptere paradoksale situasjoner, så de finner formodentlig en formel også for det.

Smitt Ingebretsen: Det var bare en kort bemerkning i forbindelse med statsministrenes møte, og det er en henstilling om at man ikke legger disse møter opp sådan at man omgir dem med en viss hemmelighetsfullhet. Vi lever i en tid hvor det er lett å skape panikk og uro, og en sådan melding som den som sto i avisene i dag morges, er vel egnet til det. Jeg vil derfor henstille at man ikke igjen skaper den slags situasjoner. Det er jo meget enkelt at man lar det meddele noen dager i forveien at man skal møtes, og i det hele tatt gir det et naturlig forløp og ikke den slags – jeg holdt på å si – filmoppvisninger.

Hegna: Det var bare et spørsmål. Vi hørte hvordan man gikk løs på den situasjon som var oppstått i De Forente Nasjoner gjennom den spaltning som var oppstått særlig mellom den engelske og den amerikanske politikk når det gjaldt forholdet til Peiping-regjeringen – det er vel et kjernepunkt i det hele. Og da jeg i formiddag hørte hr. Hambros uttalelser om det talent eller mangel på talent som preget utenrikspolitikken i den anglo-amerikanske verden, så tenkte i hvert fall jeg på det problemet der – jeg vet ikke om hr. Hambro tenkte på det. Det oppsto jo der en spaltning, vel ikke egentlig i oppfatningen, men en spaltning i tid. England anerkjente først, og det var på forhånd sagt at Amerikas anerkjennelse ville følge etter, men man gjorde vel der i grunnen regning uten vert, uten den annen part. Det var en spaltning i tid, og i og for seg kanskje en liten spaltning, men den *var* der, og så kjørte de inn der, og siden har de, så vidt jeg kan skjønne, hvis man bedømmer det rent taktisk, med meget stor behendighet passet på å holde denne spaltningen ved like. Det som har foregått i Sikkerhetsrådet, er så vidt jeg forstår, et forsøk på i hvert fall å løse noen av de problemer som er oppstått der. Forutsetningen for det er jo da, som hr. Hambro også nevnte, at den annen part ikke griper inn i det forholdet. Men især kunne det være av interesse å vite om det foreligger noe som kunne tyde på at man er kommet til noen løsning når det gjelder selve hovedårsaken til den situasjon som er oppstått i Sikkerhetsrådet og andre av F.N.s organer og ellers. Hvis man ikke der kan komme til noenlunde samme linje hos de hovedmakter som

representerer det vi kaller Vest, så kan jo vanskelighetene bli ganske store etter hvert, og hele tiden av den karakter at det blir Øst som har fordelene av vanskelighetene. Mitt spørsmål gjelder altså om det foreligger noe som kunne tyde på at det der på ny kan bli en koordinering, en samordning i politikken. Det er klart at det forslag til løsning som her er kommet frem når det gjelder forholdet i Sikkerhetsrådet, innebærer en relativ, en viss koordinering; men spørsmålet om helt å løse vanskeligheten vil jo avhenge av at det kan oppstå fullstendig koordinering på det punkt.

Formannen: Hvis ingen andre forlanger ordet, kan vel utenriksministeren svare på de spørsmål som er reist.

Utenriksminister Lange: Det er jo så sin sak å spørre om utviklingen i det som er blitt den indrepolitiske side av et vesentlig spørsmål i amerikansk utenrikspolitikk. De som har lest utenriksminister Achesons tale den 12. januar, kan jo ikke et øyeblikk være i tvil om at i grunnoppfatningen av den politikk som bør føres i det fjerne østen, er det nå ingen uoverensstemmelse mellom den britiske regjering og den amerikanske regjering, og for den amerikanske regjering er det hele et spørsmål om å finne den beste taktikk for å få dette standpunkt akseptert av kongressen, og da har det under de følinger som har funnet sted omkring situasjonen i Sikkerhetsrådet fra amerikansk side, vært gitt til kjenne: la oss nå ikke tape nervene, la oss ikke gjøre dette for fort. Jeg kan meget vel tenke meg – uten at jeg har annet grunnlag for det enn mine egne funderinger – at bakgrunnen for det kan være nettopp lignende overveielser som de hr. Hegna ga uttrykk for her, at det gjelder om, så snart som mulig etter at situasjonen i Sikkerhetsrådet er løst, å se å komme på samme linje generelt sett i holdningen til det som skjer i det fjerne øst. Mer enn det er det ikke godt å si, men at man er fullstendig oppmerksom på problematikken, er det ikke noensomhelst tvil om.

Ellers tror jeg ikke det var andre spørsmål som krevet noe svar fra min side. Jeg skal ta til etterretning hr. Smitt Ingebretsens motvilje mot filmforestillinger; jeg er enig i at det kan være hensiktsmessig å si fra på forhånd. Det er derfor jeg også har gjort det hvor det gjelder den reise jeg skal foreta til Stockholm.

Konrad Knudsen: Mine funderinger omkring det spørsmål har bragt meg til et resultat, men jeg er ikke sikker på om det er riktig – og det er at vi sammen med England var for raske. Det er altså min oppfatning at vi skulle ha vært litt kjøligere og ikke handlet uten i et bestemt samråd med Amerika, slik at det kunne blitt en absolutt samstemmig anerkjennelse. Så langt som jeg forstår russisk politikk, så utnytter de hver eneste anledning hvor de ser at motparten spalter seg, og jeg er ikke så viss på at vi ville hatt dette bestemte forhold i Sikkerhetsrådet, hvis ikke Russland hadde øynet spaltningen mellom de andre. Men jeg tror, at så snart de øyner det, så må vi alltid vente at kilen med en gang settes inn. Det er altså bare en vurdering, men jeg hadde ikke lyst til å la være å nevne det før vi var ferdig med saken.

Utheim: Med hensyn til spørsmålet om Kinas anerkjennelse, deler jeg Konrad Knudsens mening. Jeg synes Regjeringen gikk for fort frem i anerkjennelsen av det nye Kina. Jeg ga uttrykk for det i trontaledebatten også, rent offisielt. Vel, det kan ikke endres nu, og da vil jeg personlig ha sagt at når man nu står overfor de vanskeligheter som utenriksministeren her har redegjort for i de forskjellige organer i De Forente Nasjoner, mener jeg allikevel at den løsning han antyder under de foreliggende forhold er riktig.

Formannen: Ingen flere har forlangt ordet, og jeg vil da gi utenriksministeren ordet til annen del av hans redegjørelse.

Utenriksminister Lange: Jeg tror jeg kan gjøre det meget kort – jeg tror ikke det har noen hensikt her å holde noe foredrag om det som er skjedd i Indo-China siden 1940. Situasjonen er jo som komiteens medlemmer vet, den at etter megen famling og vakling bestemte den franske regjering seg i fjor sommer for å satse helt på samarbeid med Bao Dai, og det er på grunnlag av den politikken nu etter et halvt års forsinkelse fra fransk side ratifisert avtale mellom den franske regjering og statene Viet Nam, Kambodja – som omfatter de tidligere provinser Tonkin, Annam og Cochinchina, - og Laos, som gir dem alle tre status som medlemsstater i den franske union, med ganske vidtgående selvstyre i indre forhold, men med makten over utenrikspolitikk og over militære forhold sterkt begrenset.

Opprørsbevegelsen under ledelse av Ho Chi Minh – Viet Minh, som den kaller seg – behersker ganske utvilsomt en meget stor del av hele det samlede indochinesiske område. Den franske regjering vurderer det slik at en anerkjennelse fra de demokratiske staters side av de regimer som den nu har gått i samarbeid med Bao Dai om i Viet Nam, i Laos og Kambodja, vil bety en vesentlig styrkelse av deres prestisje innad i Indo-China og skape muligheten for å stabilisere disse regimer.

Alt da disse avtalene ble inngått i sommer, ble de offisielt notifisert den norske regjering gjennom den franske ambassade her, og etterat den franske nasjonalforsamling ved årsskiftet hadde godkjent disse avtalene, kom det, i første uke av februar var det vel, offisiell henstilling fra den franske regjering til den norske om å anerkjenne Viet Nam, Laos og Kambodja. Litt før var det fra Ho Chi Minhs representant i Bangkok kommet en henvendelse gjennom vår stasjon der om vi ville anerkjenne Ho Chi Minhs regjering.

Foruten fra fransk side har vi i denne sak hatt en henvendelse fra amerikansk hold som skjedde i den form at i de første dagene av februar ble sendemennene for de fire nordiske land, Island, Danmark og Norge og Sverige, bedt om å komme sammen opp i State Department, hvor man gjorde rede for at det var den amerikanske regjeringens mening å gå til anerkjennelse så snart som det forelå anerkjennelse fra Storbritannias side, og at man vurderte det slik at en anerkjennelse fra flest mulig demokratiske makter ville bety en støtte for Bao Dai. Samtidig ble det opplyst at man vurderte situasjonen på det tidspunkt slik at Bao Dai neppe hadde aktiv støtte fra mere enn 20 % av befolkningen i Indo-China.

Vi har drøftet dette i Regjeringen og er kommet til at det ville være et fullstendig brudd på all vår praksis hvor det gjelder anerkjennelse av nye regimer i en stat å gå til anerkjennelse på et tidspunkt hvor det eneste man vet med sikkerhet er at der er et betydelig flertall *mot* det regime som det er spørsmål om å anerkjenne. Og jeg tror ikke at en norsk anerkjennelse av Viet Nam, Kambodja og Laos kan spille noen vesentlig rolle fra eller til hvor det gjelder å styrke disse regjeringers stilling innad i befolkningen. Jeg kan ikke se at der er grunner nok til at vi i denne saken skulle fravike det som har vært vår praksis at vi før vi går til anerkjennelse av en ny regjering, ihvertfall prøver å skaffe noenlunde sikkerhet for at den faktisk behersker hele den stats område som den skal representere utad.

Vi hadde tenkt i alle tilfelle å ta kontakt også med Sverige og Danmark i denne saken. Under de forhåndssamtalene vi hadde i Paris under møtene i Den Økonomiske Samarbeidsorganisasjon, var vi enige om at vi skulle sette dette opp som et av de spørsmål vi skulle diskutere på utenriksministermøtet når det blir fastsatt, og jeg tror det vil være riktig at vi holder oss i så nær kontakt som mulig med de andre nordiske land i denne saken her. – Det er altså Regjeringens standpunkt i saken.

Hambro: Det var bare et spørsmål. Det gjelder jo her meget store områder og meget tallrike befolkninger. Norge har jo i realiteten ingen representasjon i disse områder, fordi de hittil har sortert under andre stater eller andre organer. Jeg tror det ville være en vinning om man enten gjennom Eksportrådets utsendinger eller på annen måte søkte ihvertfall å innhente opplysninger om hvilke muligheter der kunne være for norsk eksport til disse land og for norsk skipsfart.

Utenriksminister Lange: Vi har oppe til forberedende drøfting i Utenriksdepartementet hele spørsmålet om vår representasjon i den del av verden, og jeg regner med å kunne komme tilbake med et forslag til en styrkning av norsk representasjon i dette område, uten at jeg dermed nu kan si noe om hvorvidt vi kan plasere noen fast representant i Viet Nam. Det kunne i tilfelle bare bli spørsmål om Viet Nam, det kunne neppe bli spørsmål om Laos eller Kambodja.

Formannen: Hvis ingen andre forlanger ordet, vil jeg be utenriksministeren svare på det spørsmål som ble stillet av hr. Friis.

Utenriksminister Lange: Der har vært ført handelsforhandlinger i Moskva i løpet av høsten mellom en rekke land både i Øst- og Vest-Europa og Sovjetsamveldet. Av alle disse land – jeg husker ikke nu nøyaktig hvor mange det er, men det er ikke så få – er det ett som overhodet har fått noen avtale. Det er Polen. Ingen av de andre, og de omfatter bl.a. Finland og Sverige foruten oss, har kunnet få noe endelig russisk svar på de tilbud vi har gitt. Og forklaringen er, etter det inntrykk som våre forhandlere fikk, ganske enkelt den at hele spørsmålet om Sovjetsamveldets handelspolitikk i forhold til Vest-Europa for tiden er oppe til overveielse på høyeste hold. Vår delegasjon kom der bort i begynnelsen av

desember, og man var i grunnen kommet frem til konkrete forslag allerede omkring årsskiftet. Det ble da sagt at man skulle få svar om et visst antall dager, jeg tror det var en uke. Man ventet en uke og gikk opp og spurte om der var noe svar, og fikk beskjed om å komme igjen om nok en uke. Så ventet en da, men der var fremdeles ikke kommet noe svar. Til slutt måtte man si at man ikke hadde tid til å sitte der og vente. Men forklaringen er ganske sikkert den at de instanser som det var mulig å komme i kontakt med for forhandlingsdelegasjonen, ingen avgjørelse kunne ta, og ventet på avgjørelse på meget høyere nivå. Og de som da skulle ta avgjørelsen på det høye nivå, var opptatt med andre ting som vel for øyeblikket har betydelig større betydning i russisk politikk.

Natvig Pedersen: Jeg vil gjerne få lov å ta opp et spørsmål angående den første saken vi behandlet.

Det kan vel tenkes at spørsmålet om Kinas representasjon i Sikkerhetsrådet kunne bli reist av *andre* i Sikkerhetsrådet, selv om det ikke ble reist på det grunnlag som er planlagt her, at man har sikret seg et flertall på syv? At det f.eks. ble reist fra Jugoslavias side innenfor Sikkerhetsrådet. I det tilfelle ville vel ikke Norges representant innta det samme standpunkt som han tok sist?

Utenriksminister Lange: Jeg tror der er såpass god kontakt mellom Sikkerhetsrådets medlemmer at der er svært liten risiko for at en slik situasjon skulle oppstå. Jeg har det bestemte inntrykk at *alle* medlemmene av Sikkerhetsrådet uansett realitetsstandpunkt i denne sak ser såpass alvorlig på den situasjon som foreligger at de er enige om at de så langt realitetsstandpunktene gjør det mulig, skal trekke sammen for å finne en løsning. De tingene henger jo svært meget sammen med hvem som er president i Sikkerhetsrådet. Presidenten har et ganske utstrakt herredømme over hva som kan bringes opp, og ihvertfall over hva som kan tas opp til behandling i Rådets møter, og jeg tror ikke der er noen virkelig risiko for at den situasjon skulle oppstå – og jeg vil nødig gi instruks for en hypotetisk situasjon. Jeg går ut fra at skulle en slik situasjon oppstå, ville vi øyeblikkelig bli rådspurt av vår delegasjon der borte.

Moseid: Jeg vil gjerne gi min tilslutning til hva utenriksministeren nettopp uttalte. Det ville etter mitt skjønn være galt å gi en instruks om en hypotetisk situasjon. Hensikten med dette arrangement er jo å få Sovjet med igjen og på et grunnlag som kan muliggjøre arbeidet i Sikkerhetsrådet, og hvis ikke den hensikt kan oppnåes, kunne det kanskje bare gi et negativt resultat eller et uheldig resultat om man da innlot seg på en splittelse påny av vestmaktene seg imellom.

Natvig Pedersen: Når jeg stilte mitt spørsmål var det slett ikke med tanke på at man skulle ta noe initiativ her, men jeg tenkte meg den muligheten at en av de tre som forrige gang hadde stemt for å godta det nye Kina, kunne komme til å reise spørsmålet selv om det ikke lyktes å få til den ordningen som man nu tilstreber. Og det er naturligvis en hypotetisk situasjon, men jeg kunne tenke meg at hvis det

skulle skje, er det vel riktig at vårt land har så store økonomiske interesser i Kina at det kanskje ville være et alvorlig spørsmål for oss å stemme i mot. Når en allikevel er kommet til det resultat at det ville være riktig å gå med på dette – vel ikke *bare* for å få Russland med, men også overfor det nye Kina – kan det vel være spørsmål om det ikke er nokså risikabelt da å hevde et annet standpunkt, med tanke på de store interesser som er knyttet til de kinesiske farvann for vår skipsflåte.

Formannen: Hvis ingen har noe mer å forebringe, skal jeg få lov til å takke utenriksministeren for den redegjørelse han har gitt for de aktuelle spørsmål som foreligger – og jeg oppfatter det slik at den utvidede utenrikskomite stort sett er enig i de linjer som Regjeringen ønsker å følge i de spørsmål utenriksministeren redegjorde for.

Så får komiteen gå over til å se på de innstillinger som skulle være resultatet av formiddagens drøftelser. Jeg vil be sakens ordfører, hr. Torp, redegjøre for de ting.

Torp: Jeg har lest igjennom dette i middagen, og før jeg begynner å referere utkastet – for det er vel riktigst at jeg leser det opp – vil jeg be medlemmene se på den siden som det står 5 – 9 på. Der vil man se i 4. linje ovenfra: «Bilag D inneholder nærmere bestemmelser om den status som dette personell skal ha. Videre fastslår bilaget at størrelsen av personellet skal holdes så lavt som mulig. Det er praktisk behov for en viss assistanse - ...»

Jeg hadde tenkt etter det som ble sagt i formiddag at man kanskje kunne formulere det noe anderledes:

«Bilag D bestemmer at det personell som kommer til Norge skal ha en vanlig diplomatisk status og at antallet skal være lavest mulig. Det er praktisk behov for en viss assistanse ved hjemføringen og utnyttningen av materiellet. De fagfolk som kommer til Norge i et antall av omkring 22, vil ha som oppgave å utføre funksjoner av rådgivende karakter og ta seg av tekniske problemer. Deres oppgave vil være å hjelpe til med planleggingen og ekspedisjonen av militærutstyret, og om det viser seg påkrevet, å gi den nødvendige veiledning ved oppøving av betjening til noe av utstyret som var ukjent for norske militære. De vil også gi råd når det gjelder nødvendige forandringer i bestillingene eller eventuelle anmodninger om tilleggsutstyr. Ved enkelte tilfelle hvor det skulle vise seg nødvendig, skal de også gi råd og veiledning når det gjelder spørsmålet om å få ny militær produksjon i gang.»

Det var etter den debatten som førtes i formiddag at jeg mente det ville være naturlig å bygge dette litt ut, og jeg har da skrevet nytt utkast til erstatning for det som sto.

Videre ble vi enige om at vi skulle ta med Stortingsmelding nr. 11. Der hadde jeg tatt med et punkt 4 i innstillingen uten at det var tatt med noe i premissene om det. Jeg har sett på det i middagen, og er kommet til at vi på side 10, foran det avsnittet som begynner med: «Komiteen ser inngåelsen av våpenhjelpavtalen ...» – muligens burde ta inn en redegjørelse for hva Stortingsmelding nr. 11 inneholder.

Jeg har også der laget et utkast, hvor jeg da redegjør for hva meldingen inneholder. Jeg har ikke fått det maskinskrevet enda, men jeg kan lese det opp, hvis det skulle vise seg nødvendig. Da vil konklusjonen stå i forhold til innholdet av premissene. Ellers ville punkt 4 komme til å henge i luften, og det er jo ikke meningen.

Jeg vet ikke, hr. formann, om komiteens medlemmer har hatt tid til å lese det utkast som foreligger. Hvis de har det, kunne man kanskje spare tid ved å slippe å lese det hele igjennom.

Formannen: Er det noen som forlanger at man skal lese hele innstillingen igjennom? Formannen mener at man i all fall ikke kan behøve å lese det som står i proposisjonen.

Torp: Som jeg sa i formiddag, har jeg i alt vesentlig klippet av proposisjonen.

Hr. Utheim gjør meg oppmerksom på at formelt bør man også la Stortingsmelding nr. 11 komme med i titelen, og det er naturlig at det skjer.

Det jeg har klippet, vil lett fremgå når man leser igjennom proposisjonen.

Hambro: Jeg vil gjerne få gjøre to bemerkninger. Den ene er at jeg synes det er mindre tilfredsstillende sprogbruk å si «tilhøre Atlanterhavs-pakten». Det bør vel stå «tiltre Atlanterhavspakten».

Den annen er mere reell. Jeg synes det er en uhyre kjølig form å si at «komiteen har ved gjennomgåelsen av avtalen ikke kunnet finne at denne i sin endelige form inneholder noe som strider mot norske interesser.» – Jeg nevner det bare til overveielse, om man ikke her kunne ha en setning som egner seg til gjengivelse i Amerika, for å gi uttrykk for at man i all fall føler en behersket glede over å motta dette, og ikke alene at man ikke vil reise noen særlige betenkeligheter ved å gjøre det. Jeg tror man kunne la stå det som står der, men foran sette en bemerkning som hadde til hensikt å gjøre et godt inntrykk i Amerika.

Sven Nielsen: Jeg kan være enig i det hr. Hambro nevnte, men jeg synes den gleden skal være behersket.

Men der er noe annet også. Der står videre: «På de punkter hvor det er tale om motytelser fra norsk side, har bestemmelsene fått en form som er tilfredsstillende fra norsk synspunkt i betraktning av ...» osv.

Innstillingen er jo et uttrykk for en enstemmig oppfatning i komiteen, for det er naturligvis ingen som vil ta noen dissenser her. Men jeg er ikke absolutt tilfreds med formen, jeg ville foretrukket at det hadde stått «en form som er *akseptabel* fra norsk synspunkt.»

Det står videre: «Komiteen har derfor ingen betenkeligheter ved å anbefale at Stortinget gir sitt samtykke til at Norge ratifiserer avtalen.» Jeg tror det ville være riktigere å si at «Komiteen vil anbefale at Stortinget gir sitt samtykke ...» – og stryke det med betenkeligheter.

Friis: Jeg hadde tenkt å si noe i likhet med det hr. Sven Nielsen sa. Jeg sa i formiddag at jeg ikke vil løpe fra det jeg har vært med å stemme for, men på den annen side kan jeg ikke føle at jeg har noen plikt til å synge Halleluja for noe som jeg motstridende har gått med på. Derfor er det et altfor sterkt uttrykk for meg å si: «Komiteen har derfor ingen betenkeligheter ved å anbefale ...». Jeg vil foreslå i likhet med hr. Sven Nielsen, at det blir formet slik: «Komiteen anbefaler derfor at Stortinget gir sitt samtykke ...» – Og jeg ville gjerne at man i den foregående del av den passus skulle si det litt sterkere i retning av det hr. Hambro ga uttrykk for, men således at det knytter det sammen med den senere følgende passus, så det kom til å lyde slik: «Komiteen har ved gjennomgåelsen av avtalen ikke kunnet finne at denne i sin endelige form inneholder noe som strider mot norske interesser, i betraktning av den store betydning denne vil ha for vårt forsvar.»

Torp: Jeg skal ta tilbørlig hensyn til dette ved gjennomgåelsen. Når det gjelder varmen i det, så tror jeg nok at jeg skal kunne finne uttrykk for den i tilstrekkelig grad. Jeg hadde forøvrig i mitt opprinnelige utkast med en slags vakker omtale med sikte på å kunne offentliggjøres i Amerika, jeg kan jo ta den inn. I hvert fall har jeg tenkt å si den i Stortinget. Men jeg synes ikke det er fremkommet noe hittil som jeg ikke kan imøtekomme – selv herrene Friis og Sven Nielsen skulle jeg kunne greie å imøtekomme i formuleringen.

Hambro: Det var bare et fromt ønske – at formannen vil bruke saksen ennu en gang og bringe oss i overensstemmelse med det gamle vedtak av Stortinget at man ikke i unødig grad skal trykke opp igjen proposisjonen, men nøye seg med å henvise til hva der er fremholdt.

Torp: Jeg er helt enig i den betraktning. Men denne gang synes jeg at selve saken er så viktig, og min erfaring er den at innstillingene leses i langt større utstrekning enn proposisjonene. For almenhetens skyld tror jeg at det vil være riktig å ha alt dette med, og det er årsaken til at jeg har brukt saksen såvidt meget som i dette tilfelle.

Torp refererte deretter side 11 i utkastet, fra: «Departementet gir i proposisjonen en del nærmere opplysninger om de ønskemål ...» til og med «går inn under den generelle fullmakt til å motta materiell i samband med våpenhjelpen.»

Hambro: Jeg vil gjerne spørre ordføreren om det er nødvendig å gjøre dette såvidt utførlig. Vi er jo ikke en militærkomite, men en utenrikskomite, og jeg synes at en generell bemerkning her ville være tilstrekkelig. De færreste medlemmer av denne komite har formodentlig noen klar forestilling om hva der er forskjellen mellom eskortejagere av Huntklassen og andre klasser osv., vi sverger jo i nokså høy grad til magisterens ord. Derfor synes jeg man bør gjøre dette i en mer avrundet, generell form, uten å gå inn på spesifikasjoner. Vi har jo ikke alle vært forsvarsminister eller tidligere formann i militærkomiteen, og da er det vanskelig for oss å uttale oss om de enkelte spørsmål.

Så var det en liten formell ting. Det første avsnitt som begynner med «Komiteen», slutter slik: «Komiteen vil derfor innskrenke seg til å foreslå at Stortinget gir Kongen en generell fullmakt til å motta materiellet.» Der synes jeg det bør tilføyes: «... i det vesentlige i samsvar med Forsvarsdepartementets tilråding.» Det blir ikke en ren generell fullmakt, det er en kvalifisert generell fullmakt som man får, og jeg synes det kunne få den tilføyelsen.

Litt nedenfor står det: «... har funnet å burde avslå de amerikanske tilbud ...» Jeg kunne tenke meg «avstå fra» istedenfor «avslå».

Torp: Jeg har ikke noe imot å søke å skrive dette avsnitt kortere, trekke det sammen, som hr. Hambro foreslo. Vi behøver naturligvis ikke å gå inn på hvorvidt det er av Huntklassen eller en annen klasse.

Den videre gjennomgåelse av utkastet ble ikke referert. (kl. 18.45.)